

DEN GAMLE RÅDSTUE SANDVIG

FRA TINGHUS TIL MEDBORGERHUS

Sandvig Batteri ca. 1810 – Bornholms Museum

FRA TINGHUS TIL MEDBORGERHUS

Den gamle rådstue i Sandvig

Tæt op af en af de mange bornholmske skanser, helt ud til den forblæste klippekyst, finder man Hammershus Birks gamle rådstue eller ting- og arresthus. Et robust lille hus, bygget af kløvet granit, hvidkalket, med helvalmet tegltag og en enkelt skorstenspipe midt på taget. En dør, en port og vinduer. Adressen er Strandpromenaden 24. Nærmeste nabo er et af Sandvigs store hoteller.

I årene 1782 – 1792 blev der opført nye tinghuse i de fleste bornholmske købstæder. Også i Hasle, hvortil man havde tænkt sig at flytte Hammershus Birketing. Det var Allinge-Sandvigborgerne rigtig utilfredse med. De var bange for, at de ville miste alt for mange rettigheder af den grund. De klagede deres nød til myndighederne og med en kancelliskrivelse af 22. september 1798 fik de lov til at beholde deres gamle "Værneting", mod at de på egen bekostning opførte og vedligeholdt et passende tinghus, hvor retten med anstændighed kunne holdes.

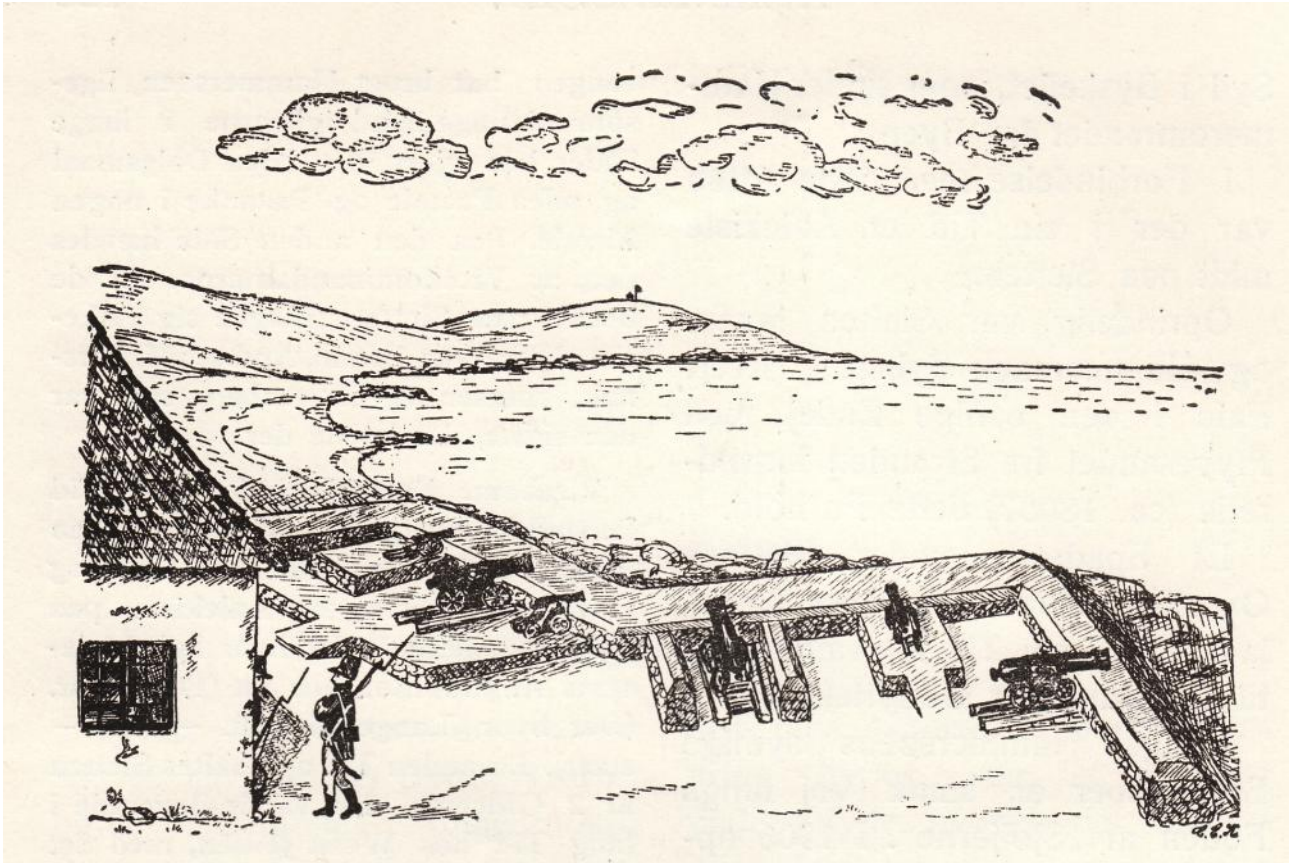
Man påbegyndte opførelsen af rådstuen i 1805 og 15. april 1806 blev bygningen takseret til brandforsikringen. Her fik man at vide, at den da rummede en stor sal, tingstuen, mod vest samt et vagthus og to arrestkamre. Man fik også at vide, at "Allinge og Sandvig Byers Borgerskab", som stod for byggeriet, indrettede huset med en vindovn, en bilæggerovn, borde og skranker i tingstuen, borde og bænke i vagthuset og en briks i hvert af arrestkamrene. En del af det oprindelige inventar er stadig bevaret.

Der blev ganske gratis leveret trappesten og fliser fra Statens sandstensbrud i Nexø.

Rådstuen blev opført på "Sandvig Batteri's" areal. Det bestod oprindeligt af to batterier et østre og et vestre, men i 1808 blev de bygget sammen. I 1814 havde batteriet seks kanoner af tre forskellige størrelser. I 1930'erne var der – af dekorative grunde - genopstillet kanoner på batteriet.

Huset blev benyttet af mandskabet på "Sandvig Batteri" og af havnevagten – og efter få års forløb blev det også benyttet til rådstuesamlinger for købstaden Sandvig-Allinge.

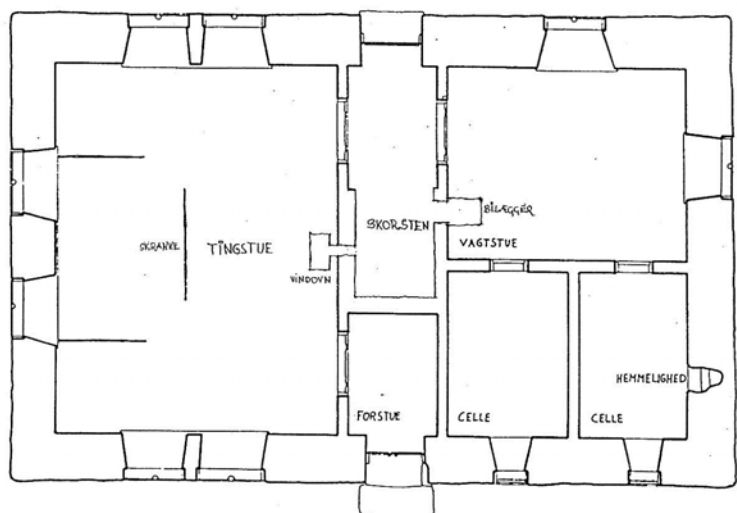

Billederne: De tre gamle billeder øverst, hvor man bl.a. ser nogle "kanonopstillinger" er fotograferet af Alfred Kjøller i 1920- eller 30'erne. Skanser og bastioner ved Sandvig blev fredet omkring 1926 og forsynet med kanoner, vist lånt af Tøjhusmuseet i København. Fra Bornholms Museums billedsamling.

Tegningen: Osandbugten og de to sammenbyggede batterier ved Sandvig rådstue 1814 – fra premierløjtnant og sodavandsfabrikant K.E.S. Koefoeds (1890-1944) bog om Hammershus Birks historie, 1931. Koefoed nævner i sin bog, at skanserne blev fredet på hans foranledning.

Da bygningen blev omvurderet til brandforsikringen i 1877, blev den kaldt for kommunens rådhus. Dog fik kommunen i 1881 bygget et nyt toetages råd- og tinghus på Kirkepladsen i Allinge efter tegning af arkitekt Mathias Bidstrup.

Efterfølgende fik det gamle tinghus funktion som sprøjte- og ligvognshus. For at det kunne lade sig gøre isatte man den stadig eksisterende port ud mod havet og man fjernede muren mellem arresterne og vagtstuen. Den store sal blev benyttet som skolestue og afstemningssted når der var valg. Om tyskerne benyttede bygningen under Anden Verdenskrig vides ikke, men russerne indrettede den til arrest til deres fanger og senere har civilforsvaret benyttet bygningen.

Planen herover er rekonstrueret af arkitekt Niels-Holger Larsen efter brandtaksationerne og spor i bygningen. Billedet af det gamle inventar fra tingstuen er fotograferet af Niels-Holger Larsen i 1990, hvor inventaret samtidig blev istandsat af Bornholms Museum.

Rådstuen, der ejes af Regionskommunen og selvfølgelig er fredet, har i den seneste snes år fortrinsvis været benyttet til kunststillinger og Sandvig Havneforening har brugt salen som mødelokale. Rådstuen er lige nu ved at gennemgå en tiltrængt restaurering under tilsyn af Niels-Holger Larsen. Kultur og fritidsforvaltningen har godkendt rådstuen som kultur og medborgerhus med driftstilskud. En projektgruppe har arbejdet med forslag til istandsættelse og etablering af varmeforsyning. Byggeriet forventes færdigt i 2009.

Farvebillederne: Vindue med "barok" vinduespost fra 1805 og dørgreb fra midten af 1800'erne i tingstuen. Vindue med gitter og en "hemmelighed", dvs. et lokum i den østligste af arresterne.

Billederne herover: I vindueskarmen i den gamle vagtstue er der dukket en mængde "graffiti" op. Navnetræk og årstal – og indtil flere sejlskibe.

Bornholms Museum følger byggeriet, bl.a. i forbindelse med fjernelse af de gamle gulve og efterfølgende udgravninger.

(Kilder: K.E.S. Koefoed: Hammershus Birks Historie, 1931, H.E. Skaarup: Bornholms militære Domiciler, 1985, Jens Riis Jørgensen: Huse i Sandvig 1989).

Ann Vibeke Knudsen/4.1.2009